

ΕΛΛΗΝΟΣΑΛΕΝΤΙΝΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

νας λησιμονημένος ελληνικός κόσμος, πού ζῆ με τίς παλιές του παραδόσεις σέ κάποια ἄκρη τῆς Ἰταλίας, ἀξίζει νά μᾶς ἀπασχολήσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη μέ τήν πνευματικὴν του κίνησιν. Πρόκειται περὶ τῆς ποιήσεως τῶν ἑλληνοφώνων χωριῶν τῆς Νοτίου Ἰταλίας, τῶν ὁποίων ἡ περιοχὴ λέγεται **Σαλέντο**. Στὴ σχετικὴ ἐργασία μου — ἀπὸ πολλὰ ἐκεῖ ταξίδια μου — ἀναφέρω μαζί μέ τὰ τοπικὰ τραγούδια στὴν περεφθαρομένη ἑλληνικὴ διάλεκτο τοῦ τόπου καὶ τοὺς ποιητὰς καὶ λογίους τοὺς καταγομένους ἐκεῖθεν, οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν στὴν ἴδια παρεφθαρομένη διάλεκτο, τὴν Ἑλληνοσαλεντινὴ λεγομένη.

Ἄπ' αὐτοὺς ὁ Βίτο Παλουῦμπο καὶ ὁ Πασκουάλε Λεφόνος εἶχαν ἐπισκεφθῆ ἡ πρὸ ἐτῶν τὰς Ἀθήνας καὶ ἐγνωρίσθησαν μέ τοὺς λογίους καὶ τοὺς ποιητὰς μας. Ὁ Λεφόνος μάλιστα, πού ἦτο καθηγητὴς στὴ Φλωρεντία καὶ εἶχεν ἔλθῃ στὰς Ἀθήνας κατὰ τὰ 1912 γιὰ τὸ Συνέδριον τῶν Ἀνατολιστῶν, εἶναι ὁ μόνος σχεδόν, γιὰ τότε, Ἰταλὸς πού παρὰ τὰς μελέτας του ἐπὶ τῆς τοπικῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου τῆς γενειέρας του ἔκαμε εἰδικὴν μεταφραστικὴν ἐργασίαν εἰς τὴν Ἰταλικήν, ἐκλεκτῶν νεοελληνικῶν ἔργων.

Εἰς τὸ οἰκογενειακὸ του σπῆτι εἰς τὸ χωριὸν του—αὐτὸς ἀπέθανε στὰ 1926 — στὴν Πούλια, ὅπου ἔκαμα πολλὰς ἐπισκέψεις, εὗρηκα μαζί μέ ἄλλα, ἀποσπάσματα κατὰ τὸ πλεῖστον, πολλὰ ἔργα τοῦ Δροσίνη μεταφρασμένα ὑπὸ τοῦ Λεφόνος. Ἄλλα βγαλμένα εἰς βιβλία καὶ ἄλλα ἀκόμη ἀνέκδοτα. Ἄναφέρω μερικά.

Πρῶτο - πρῶτο «Τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης». L' ERBA D' AMORE, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν οἶκον Roccocarabla

στό Λαντσιάνο. Ἐνα μέρος τῶν «Ἀγροτικῶν Ἐπιστολῶν» «LETTERE RURALI». Τὸ ποίημα «Ἡ θάλασσα καὶ τὰ Ποτάμια». «IL MARE E LE FIUMI». Τὸ παραμῦθι «Ἡ ἄσχημη κόρη» «LA RAGAZZA BRUTTA». Καὶ ἄλλα. Ὁ Λερόνης εἶχε κάμει μᾶς ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐργασία γιὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, καταρτίσας καὶ τὸ ἀξιόλογον «Ἑλληνοσαλεντινὸν Λεξικόν» του, τὸ ὁποῖον ἄρχισε ἐκδίδων τώρα ὁ ἐν Ρώμῃ σοφὸς φίλος κ. Giuseppe Gabrieli, ὁ ὁποῖος καὶ μοῦ ἔστειλεν ἐσχάτως τὸ πρῶτον τεῦχος.

Ἀλλά, προκειμένου ἰδιαίτερος περὶ Ἑλληνοσαλεντινῆς διαλέκτου ἐξαιρετικὴ τιμὴ ὀφείλεται καὶ εἰς ἕνα ἄλλον ἐξ αὐτῶν τῶν μερῶν καταγόμενον ποιητὴν, τὸν Μίμην Τόντην, τὸν ὁποῖον—ὡς καὶ τὸ ἔργον του—κατέστησα ἤδη γνωστὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Τόντη ἔχει κάμει ἐκτὸς τῆς πρωτοτύπου ποιητικῆς του ἐργασίας στὴν μητρικὴν του γλῶσσαν, τοῦ χωριοῦ του, τὴν παρεφθαρμένην ἑλληνικὴν ὅπως τὴν ὀμλοῦν ἐκεῖ, καὶ μεταφράσεις ἀξιολόγους. Παραθέτω τὰς μεταφράσεις του ἀπὸ μερικὰ ποιήματα τοῦ Λροσίνη καὶ τοῦ Ἀγγέλου. Βλάχου.

Μεταφράζει ὁ Τόντη πρῶτα τὸ ποίημα τοῦ Λροσίνη, «Ἡ Θάλασσα καὶ τὰ Ποτάμια, (αὐτὸ ποῦν μετὰφρασε στὸ Ἰταλικὸ ὁ Λερόνης).

Πῆγαν τὰ ποτάμια παραπονεμένα
 κ' εἶπαν τῆς Θαλάσσης «—Φέρομε σέ σένα
 ὅλα μας τὰ πλούτη, ὅλη τὴ χαρὰ μας,
 ὅλη τὴ ζοὴ μας, ὅλα τὰ νερά μας.
 Καὶ στίς τόσες χάρες σὺ τί μᾶς χαρίζεις;
 Παίρνεις τὰ νερά μας καὶ μᾶς τ' ἀρνηρίζεις.

*
 * *

Μετὰφρασις:

Πῆρταν τὰ φιοιμάρια¹ ὅλα πονημένα
 τὸ' εἶπανε τῆς τάλασσα φέρομε σέ σένα

¹ φιοιμάρι (fiume)=ποτάμι, ποτάμια.

ὄλα τὰ ρουκάλλια μας, ὄλη τὴ χαρὰ
 ὄλη τὴ ζωὴ μας, ὄλα τὰ νερά
 Τσαὶ γιὰ τόσαι χάρε, Σού¹ τί μᾶς χαρίζει;
 Παίρνει οἱ νερά μας τσαὶ τὰ σαλαστίζει²

Ἔνα ἄλλο δεῖγμα τῆς μεταφραστικῆς του ἐργασίας εἶναι καὶ ἡ ἀπόδοσις στὴν κοινὴν τοῦ χωριοῦ του διάλεκτο τοῦ ποιήματος τοῦ Ἀγγέλου Βλάχου «Ὁ χειμὼν» (στὰ δύο πρῶτα του τετράστιχα.)

Παρῆλθον τοῦ ἔαρος τ' ἄνθη
 πενθοῦσιν οἱ κῆποι γυμνοί,
 ἢ γλόη τῆς γῆς ἔμαράνθη,
 οἰγᾶ τῶν πτηνῶν ἢ φωνή,

Ψυχρὸς ὁ βορέας συρίζει
 ψυχρά καταπίπτ' ἢ βροχή,
 τὸ πῦρ πανταχοῦ σπινθηρίζει,
 πλὴν τρέμουν γυμνοὶ οἱ πτωχοὶ

Μετάφρασις.

(Α) πῆρταν οἱ φιοῦροι³ τοῦ καλοταίριου
 λυπήοντα οἱ τοῦτοι γυννοὶ⁴
 ξέρωσε⁵ ὁ γλωρό του χορτάρι
 τσαὶ τὰ πουλάτσα χάσαν τὴ φωνή.

Φουχρὴ φυσᾶ τσαὶ ζάφει⁶ ἢ Τραμουτάνα,
 φουχρὸ βρέχοντα πέφει τὸ νερό,
 βγάξει σπῖται⁷ ἢ φωτιά ἐς πα καντούνα⁸,
 μὰ τρεμάσει γυννοὶ οἱ φτεχοὶ

Ἔτι³ Ἄλλ³ ἡ μεταφραστικὴ αὐτὴ ἐργασία δὲν σταματᾷ εἰς τὰ παλαιότερα ἔργα τῶν ποιητῶν μας τὰ περιλαμβανόμενα εἰς Ἄναγνωστικά ἢ Χρηστομαθείας (ὅπως τοῦ Μπριγκέντι καὶ ἄλλων). Ὁ Ἰόντη μετέφρασε καὶ μερικὰ τετράστιχα ἀπὸ τὸ τραγούδι τοῦ Δροσίνη «Κάποια νύχτα» ποὺ περιλαμβάνεται στὸν τόμο του «Φωτερὰ Σκοτάδια».

¹ Σού=σὺ ² σαλαστίζω (sule = ἄλμη) ἀρμυρίζω

³ fioi = ἄνθη ⁴ γυννός=γυμνός

⁵ ξέρωσε=ξεράθη

⁶ ζάφω,=σφυρίζω, κροτῶ

⁷ σπῖτα=σπίθα

⁸ εἰς πτᾶ κατούνα=παντοῦ

Τὰ σχετικὰ μέρη τοῦ ποιήματος εἶναι:

Κάποια νύχτα, πού κοιμήθηκα
στῆς ψαρόβαρκας τὴν πλώρη,
τοῦ γιαλοῦ ἢ νεράϊδα ἀνέβηκεν
ἀπ' τ' ἀπάνεμα νερά.

Τὰ χλωρὰ τὰ φύκια εὐόδιαξαν
τοῦ κορμοῦ τὴν αὔλη σάρκα,
τὸ λαμπρὸ κοχύλια στόλιξαν
καὶ κοράλλια τὰ μαλλιά.

Κῆμα ἀνάλαφρο τὸ χέρι τῆς
ἀργοσάλευε τὴ βάρκα
μὲ νανούρισμα γλυκόφωνο
σάν τοῦ φλοίσβου τὴ λαλιά

Μετάφρασις τοῦ Τόντη στὴν Ἑλληνοσαλεντινὴ διάλεκτο

Μίαν νύχτα πού μοῦ κλείστηκαν
τὰ μάτια στὴν προῦα μέσ' στὴ βάρκα
ἀνέβη τῆς τάλαισσης ἢ Νεράϊδα
ἀπ' τοῦ μάνσα τὰ νερά.

Μύριξε ἀπὲ τάλαισινα
φύντα τσ' ἀέρινο σῶμα
κοράλλου τσαὶ κοκίλιες
ἐπάνω τῆς βασιτῆ.

Σάν τὸ νερό ἢ λαφροὺ χίρα τῆ
ἦσαι ἀρεὸ τὴ βάρκα
τσαὶ νανούριξε μὲ γλυτσέα φωνή
τσὺν σάν μουρμουρο ἀπ τὰ νερά.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ Ἑλληνοσαλεντινὴ διάλεκτο —λείψανον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς — ἐκτὸς τοῦ ὅτι σήμερον εἶναι πτωχή, πολὺ πτωχή εἰς περιεχόμενον, ἔχει μέσα τῆ φυσικὰ καὶ πολλὰς ἰταλικὰς λέξεις, ἄλλες ἀκέραιες καὶ ἀμετάβλητες καὶ ἄλλες κάπως ἐξελληνισμένες.

Ἐκτὸς τῶν παραπάνω μεταφράσεις ἔχει κανεὶς μιὰ ἰδέαν — ὅπως ἀναπτύσσω καὶ εἰς τὸ ἔργον μου περὶ «Ἑλληνισμοὶ τῆς Νοτίου Ἰταλίας» — περὶ τοῦ πῶς ἐπάνω κάτω μιλεῖ ὁ λαὸς τῶν ἑλληνοφώνων ἐκεῖ χωριῶν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πού ἐκκληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς μακρινοὺς κοινοὺς πρόγονοὺς μας.